

Основні тенденції та перспективи розвитку транскордонного співробітництва в рамках українсько-білоруського транскордонного регіону

Транскордонне співробітництво (ТКС) відіграє важливу роль у житті регіонів і громад, тому що відкриває нові можливості для активізації господарської діяльності, розвитку інтеграційних процесів у освітній, економічній, культурній, комунікаційній та інших сферах, обумовлює підвищення життєвого рівня мешканців прикордоння.

Згідно із «Протоколом № 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами, який стосується міжтериторіального співробітництва» транскордонне співробітництво визначене як «будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або владами, що знаходяться під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, а також укладення з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей» [1]. На думку вітчизняних науковців, транскордонне співробітництво означає співпрацю суміжних територій сусідніх держав, тобто визначальним є наявність кордону між співпрацюючими територіями [2, с. 11].

Теоретичні та практичні аспекти ТКС розглядаються зарубіжними вченими з середини 90-х років ХХ століття, зокрема: Г.Габбе, Р.Герцогом, П.Єберхардтом, А.Зарді, З.Зьоло, К.Кліпом, Г.Мюдріхом, Г.-М.Чуді та іншими, а його проблеми та перспективи в Україні досліджуються у працях вітчизняних науковців О.Амоші, В.Будкіна, І.Бураковського, О.Вишнякова, В.Кравціва, Ю.Макогона, Н.Микули, С.Пирожкова, В.Толкованова та ін.

Транскордонне співробітництво здійснюється за трьома основними напрямками:

- на місцевому рівні забезпечення соціальних і культурних зв'язків населення прикордонних областей, вирішення екологічних питань;

- співпраця областей, що входять до транскордонного регіону (ТКР), щодо виконання загальнодержавних функцій (охорони кордону, захисту національного економічного простору, розвиток транспортного сполучення, попередження та ліквідація наслідків стихійного лиха тощо);
- економічний розвиток регіонів та їх зовнішньоекономічна діяльність.

Реалізуючи загальнодержавні та місцеві функції, прикордонні регіони сприяють інтеграції національних економік.

Співпраця між Україною і Республікою Білорусь на міжнародному рівні є активною та багатоаспектною. Країни підписали понад 200 двосторонніх договірно-правових документів [3,с.99]. Економічне співробітництво розвивається завдяки взаємній зацікавленості у виробленій продукції, географічній близькості держав, наявності взаємодоповнюючих транспортних систем та тісних коопераційних і технологічних зв'язків у промисловості. У 2015 році товарообіг між Україною і Республікою Білорусь становив 3,471 млрд дол. США. За підсумками 2015 року Білорусь стала для України п'ятим по сукупному обсягу торговим партнером, а Україна для Білорусі – третім партнером після Росії і Великобританії. Україна експортує до Білорусі понад 700 товарних позицій (біопаливо, електроенергію, продукти харчування, метали та металопродукцію, лікарські препарати тощо), а імпортує понад 550 товарних позицій (трактори і сільгосптехніку, калійні добрива, нафтопродукти, холодильники тощо) [4].

На фоні активної міждержавної співпраці розвиток транскордонного співробітництва відбувається повільніше. На думку експертів, центральні органи влади недооцінюють транскордонне співробітництво як один із надійних способів залучення інвестицій в українську економіку. Директор Інституту політичної освіти Олександр Стрельников, говорячи про найбільші проблеми, які стоять на шляху розвитку транскордонної співпраці в Україні, зазначив: «По-перше, це недостатнє розуміння органами державної влади необхідності такої співпраці. А по-друге, небажання розвивати це питання.

Розвиток ТКС – це потужна інвестиція в економіку України, і ті незначні кошти, які були б використані із держбюджету на співфінансування проектів із ТКС, могли б повернутися в економіку України у значно більшому розмірі» [5].

Законодавча база в Україні і Республіці Білорусь відрізняється як на рівні законів, так і підзаконних актів. В Україні основні напрями розвитку транскордонного співробітництва визначені Законом «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 № 1861-IV (редакція станом на 02.12.2012), а у Республіці Білорусь вони тільки згадуються у Законі «Про затвердження основних напрямів внутрішньої та зовнішньої політики Республіки Білорусь» № 60-3 від 14.11. 2005 року.

До транскордонного українсько-білоруського регіону входять Брестська та Гомельська області з боку Білорусі і Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська та Чернігівська області з боку України. Загальна площа ТКР складає 203 175 км², довжина кордону – 975, 2 км., чисельність населення станом на 01.01.2016 року становила 9 048,6 тис. осіб.

Для порівняння соціально-економічного потенціалу областей, що входять до українсько-білоруського ТКР, розглянемо основні показники їх розвитку.

У Брестській області Білорусі виробляється 9% республіканських обсягів промислової продукції, 17,3 % – сільськогосподарської продукції, 19% – споживчих товарів. Провідні галузі: машинобудування, металообробка (інструменти, прилади, обладнання), харчова, легка, деревообробна. Сільське господарство спеціалізується на вирощуванні зернових, цукрового буряку, картоплі, льону, кормових культур та овочів, розвитку м'ясо-молочного тваринництва.

Найбільшим попитом за кордоном користується продукція таких брестських підприємств, як СП «Санта Бремор», ТОВ «Савушкин продукт», ТОВ «Брестгазоапарат», ЗАТ «Холдинговая компания «Пинскдрев», ЗАТ «Березовский сыродельный комбинат», ЗАТ «Брестский мясокомбинат», ЗАТ «Березовский мясоконсервный комбинат», ЗАТ «Жабинковский сахарный

завод» та ін. Доля українського імпорту становить 2,4 % від обласного обсягу, а 3,9 % виробленої в області продукції експортується до України [].

У Гомельській області виробляється 22% республіканських обсягів промислової продукції, 14,6 % – сільськогосподарської продукції, 13,8% – споживчих товарів. Провідні галузі: металургія, виробництво машин та обладнання, нафтопродуктів, хімічне виробництво та ін. У сільському господарстві найбільш розвиненими є м'ясо-молочне тваринництво, виробництво льону, картоплі, овочів, кормових культур. В області видобувається весь обсяг білоруської нафти і газу, здійснюється виробництво віконного скла, кормозбиральних комбайнів, 90% від загального обсягу зернозбиральних комбайнів, 90% сталі, 40% паперу і картону, понад 50% автомобільного пального. Понад 60% усієї виробленої продукції йде на експорт в Росію, Україну, Польщу, Німеччину, Італію, Францію, країни Балтії, Китай. Доля українського імпорту становить 3,6% від обласного обсягу, а 4,7% виробленої в області продукції експортується до України [].

Волинська область України за структурою економіки відноситься до групи аграрних регіонів. У 2014 році валовий регіональний продукт становив 930 млн дол. США. Найбільшу питому вагу у структурі ВВП області займає сільське господарство (31,9%). Сільськогосподарське виробництво спеціалізується на вирощуванні зернових, цукрових буряків, картоплі, овочів та м'ясо-молочному тваринництві. У 2015 році питома вага Волинської області в Україні по виробництву промислової продукції становила 1,2%, сільськогосподарської продукції – 2,7%. Провідними галузями промисловості є машинобудування, харчова, деревообробна, хімічна, добувна, целюлозно-паперова. Область займає лідируючі позиції в Україні з виробництва кетчупів, майонезу, гірчиці.

У загальному обсязі експорту товарів переважають механічні пристрої та електричне обладнання, деревина і вироби з неї, меблі, пластмаси, полімерні матеріали, продукти рослинного походження, жири та олії тваринного або рослинного походження, готові харчові продукти, живі тварини та продукти

тваринного походження. Найбільшими експортерами стали підприємства з Луцька та Луцького району, Нововолинська, Рожищенського району та міста Володимир-Волинський. Це, зокрема, «Модерн-Експо», «СКФ-Україна», «Кромберг енд Шуберт», «Промгазінвест» і «Кроноспан». У 2015 році експорт до Республіки Білорусь становив 7,4% від загального обласного обсягу експорту, а імпорт з Білорусі – 8,3%. В товарній структурі імпорту переважають нафтопродукти, механічні пристрої та електричне обладнання, засоби наземного транспорту, крім залізничного, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них, недорогоцінні метали та вироби з них, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, деревина і вироби з неї, живі тварини та продукти тваринного походження.

Валовий регіональний продукт Житомирської області у 2014 році становив 1,15 млрд дол. США. Вона є лідером в Україні з виробництва окремих видів продукції. Зокрема, в області виробляється: 45% фарфоро-фаянсового посуду, 24% – лляних тканин, 39% – панчішно-шкарпеткових виробів, 13% – пиломатеріалів, 23% – взуття, 12% – облицювальних виробів з природного каменю. Основними галузями є харчова промисловість, частка якої у загальному обсязі промислового виробництва складає 39%, машинобудівна і металообробна – 11%, добувна – 10%, виробництво неметалевих мінеральних виробів – 11%, легка – 6%, деревообробна та целюлозно-паперова – 5%. Частка аграрного сектора у валовій доданій вартості області становить 29%. Поряд з вирощуванням зернових і зернобобових культур, цукрових буряків, картоплі, овочів, виробництвом молока, м'яса та яєць область займає перше місце серед інших регіонів України з вирощування хмелю (77% загальних державних обсягів виробництва) і льону-довгунця – 29%.

Основу товарної структури експорту області склали деревина і вироби з неї, продукти рослинного походження, текстильні матеріали та текстильні вироби, машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання, мінеральні продукти, вироби з каменю, гіпсу, цементу. У 2015 році експорт товарів до Білорусі становив 7,5% від обласного обсягу експорту, а імпорт з

Білорусі – 14,8%. В структурі імпорту переважали машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання, мінеральні продукти, текстильні матеріали та текстильні вироби, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них, недорогоцінні метали та вироби з них, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості [].

Провідне місце в економіці Рівненської області займають промисловість і сільське господарство. Валовий регіональний продукт у 2014 році становив 1,1 млрд дол. США. У структурі ВВП області питома вага промисловості – 27,3%, сільського господарства – 18%. Провідні галузі промисловості області – виробництво та постачання електроенергії та газу, хімічна промисловість, виробництво будматеріалів і скловиробів, харчова промисловість, виготовлення виробів з деревини, машинобудування. У 2015 році підприємствами промислового комплексу регіону було забезпечено виробництво 19,5% електроенергії атомними електростанціями України, 65% – загальнодержавного обсягу високоякісної фанери, 24,7 % – нетканих матеріалів, 21,6% – деревостружкових плит, 9,1 % – цементу, близько 9% – мінеральних добрив. Пріоритетними напрямками розвитку аграрного сектору економіки області є виробництво картоплі, цукрових буряків, зернових та зернобобових культур, овочів, молока та м'яса.

Експорт в Республіку Білорусь у 2015 році скоротився на чверть і становив 2,7% від обласного обсягу експорту. Переважно він складався з мінеральних добрив, базальтової сировини, портландцементу, продукції сільгосппідприємств. Імпорт становив 9,4% від обласного обсягу і складався з добрив (42 % всього імпорту з Білорусі), енергетичних матеріалів, нафти та продуктів її переробки (38%) [].

Київська область відноситься до промислово розвинених регіонів України та займає сьоме місце за обсягами реалізованої промислової продукції на особу. У промисловому комплексі переважають галузі, що виробляють електроенергію, продукти харчування, гумові та пластмасові вироби, папір і

картон, транспортні засоби, металовироби. У 2014 році валовий регіональний продукт області становив понад 3 млрд дол. США.

Київська область займає друге місце в Україні за обсягом виробництва сільськогосподарської продукції. Вирощуються зернові (пшениця, ячмінь, кукурудза, гречка, просо), цукрові буряки, льон, картопля, овочі, плоди, ягоди, кормові культури, розвивається тваринництво. За обсягами виробництва м'яса худоби та птиці всіма категоріями господарств область займає третє місце, а за виробництвом яєць посідає перше місце

У 2015 році експорт продукції області до Республіки Білорусь становив 2,4 % від загального обсягу, а імпорт з Білорусі – 5,3%. Основу товарної структури експорту склали жири та олії тваринного або рослинного походження, продукти тваринного походження, готові харчові продукти, механічні та електричні машини, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них. Основу імпортних надходжень склали поставки нафти та продуктів її переробки, машин, апаратів і механічних пристроїв, харчових продуктів [1].

Чернігівська область має індустріально-аграрну структуру господарства. Валовий регіональний продукт у 2014 році становив понад 1 млрд дол. США. Вона забезпечує майже 60% загальнодержавного випуску вовняних тканин, 56% шпалер, 18% видобутку нафти, єдина в Україні випускає пожежні машини, білкову оболонку, окремі види обладнання для галузей АПК. В структурі сільськогосподарського виробництва значне місце належить тваринництву, в основному м'ясо-молочного напрямку, свинарству і птахівництву, вирощуванню зернових, картоплі, зерно-бобових культур [1].

У 2015 році до Республіки Білорусь область експортувала 5,7% виробленої продукції, а імпортувала з Білорусі – 16,8 %. В товарній структурі експорту переважали зернові культури, папір та картон, готові харчові продукти, текстильні матеріали, а в товарній структурі імпорту – харчові продукти, продукція хімічної галузі, мінеральні продукти [1].

Таким чином, більшість областей, що входять до українсько-білоруського ТКР є промислово-аграрними. В українських областях імпорт продукції із

Республіки Білорусь переважає над експортом до цієї країни, що викликає необхідність активізації співпраці у сфері зовнішньої торгівлі та нарощування експортного потенціалу.

Як видно із даних таблиці 1 у більшості областей, що входять до українсько-білоруського ТКР зростає чисельність міського і зменшується чисельність сільського населення.

Таблиця 1

Чисельність населення в українсько-білоруському транскордонному регіоні станом на 1 січня 2016 року*

Області	Чисельність населення, осіб	Міське населення, осіб	Сільське населення, осіб	Щільність населення, осіб/км ²
Україна				
Волинська	1 042 918	545 459	497 459	52
Житомирська	1 255 966	737 656	518 310	58
Рівненська	1 161 151	554 187	606 964	43
Київська	1 729 234	1 075 199	654 035	62
Чернігівська	1 055 673	678 841	376 832	35
Білорусь				
Брестська	1 386 982	963 485	423 497	42
Гомельська	1 422 941	1 092 362	330 579	34

*Джерело: [6; 7]

Таким чином, за демографічним потенціалом Київська, Брестська і Гомельська області є найбільш заселеними порівняно з іншими областями. Середня щільність населення становить приблизно 45 осіб на км².

В українських областях рівень безробіття значно вищий, ніж у білоруських. В таблиці 2 представлений рівень безробіття станом на 01 січня 2016 року.

Таблиця 2

Рівень безробіття в областях, що входять до українсько-білоруського ТКР
станом на 1 січня 2016 року*

Область	Рівень безробіття, %
Україна	
Волинська	9,8
Житомирська	12,1
Рівненська	11,2
Київська	6,5
Чернігівська	11,2
Білорусь	
Брестська	1,1
Гомельська	0,9

*Джерело: [6;7]

Порівняно з попередніми роками (у 2014 р. в Брестській області – 0,6%, у Гомельській – 0,4%) рівень безробіття в білоруських областях дещо збільшився. Експерти пояснюють це двома причинами. По-перше, тим, що був впроваджений в дію «Декрет о борьбе с социальным иждивенчеством», який примусив громадян, що тривалий час не працювали та не платили податки офіційно зареєструватися на біржі праці, щоб уникнути податку на «дармоїдство». По друге, збільшенням кількості зовнішніх трудових мігрантів з України. Тільки у 2014 році кількість трудових мігрантів з України до Республіки Білорусь збільшилася утричі і становила понад 80 тисяч осіб за рік [8].

Одним із найважливіших показників, за яким визначають ефективність функціонування економіки регіону, її темпи зростання та рівень розвитку є валовий регіональний продукт (ВРП). У таблиці 3 представлений ВРП на душу населення за 2014 рік у прикордонних областях.

Таблиця 3

Обсяг ВРП на душу населення за 2014 рік в областях, що входять до
українсько-білоруського ТКР*

Область	Обсяг ВРП на душу населення, дол. США
Україна	
Волинська	1980
Житомирська	1926
Рівненська	1834
Київська	3820
Чернігівська	2031
Білорусь	
Брестська	4180
Гомельська	4840

**Джерело: [9]*

Із даних таблиці 3 видно, що ВРП на душу населення в областях України значно менший (крім Київської області), ніж у білоруських областях.

Заробітна плата для більшості людей виступає головним фактором формування їх доходів, а отже, визначає і умови їх життєдіяльності. Середньомісячна заробітна плата у білоруських областях вища, ніж в українських. Так, у жовтні 2016 року у Гомельській області вона становила 644,1 біл. рублів (329 дол. США), у Брестській – 624,7 біл. рублів (319 дол. США), у Волинській – 4150 грн. (154 дол. США), у Житомирській – 4130 грн. (153 дол. США), у Рівненській – 4488 грн. (166 дол. США), у Київській – 5562 грн. (206 дол. США), у Чернігівській – 4079 грн. (151 дол. США). Середній прожитковий мінімум в Білорусі з 01.11.2016 року становить 174, 52 біл. рублів (89 дол. США), а в Україні – 1450 грн. (53,7 дол. США) [10; 11].

Як видно з таблиці 4 у галузі інвестиційного співробітництва у 2012-2013 рр. спостерігалось зростання прямих іноземних інвестицій у всіх областях, що входять до українсько-білоруського ТКР, а починаючи з 2014 року їх обсяг падає. В українських областях це пов'язано із військовими діями на Донбасі, анексією Криму та макроекономічною нестабільністю в країні. У білоруських

областях причиною падіння науковці називають велику долю втручання держави у ведення бізнесу [].

Таблиця 4

Прямі іноземні інвестиції в областях, що входять до українсько-білоруського ТКР*

Область	Обсяг прямих іноземних інвестицій, млн дол. США			
	2012	2013	2014	2015
Україна, всього	48991,4	53679,3	45916,0	43371,4
Волинська	291,4	380,5	341,3	248,1
Житомирська	337,7	362,8	285,7	249,3
Рівненська	280,4	298,8	263,4	220,2
Київська	1751,7	1835,2	1787,2	1627,1
Чернігівська	100,9	105,1	99,8	92,2
Республіка Білорусь, всього	10358,4	11083,4	10168,9	7241,4
Брестська	127,9	147,6	139,5	101,2
Гомельська	184,3	319,4	238,5	234,3

*Джерело:

У галузевому розрізі структура прямих іноземних інвестицій в обох країнах майже не відрізняється. Найбільший обсяг залучається у харчову промисловість, торгівлю та громадське харчування, транспортну сферу. За перше півріччя 2016 року частка України в білоруських інвестиціях становила 1,7% від їх загального обсягу, а Білорусі в українських інвестиціях – 2,4%.

Наприклад, серед інвестиційних партнерів Житомирської області Білорусь посідає тринадцяте місце. Загальний обсяг капіталу з Білорусі станом на 01.07.16 становив 4,1 млн. дол. США, що складає 1,5% від загальних обсягів. Майже всі вони – 96,3% були спрямовані на розвиток добувної промисловості регіону, 2,4% – у розвиток оптової торгівлі і посередництва в

ній. Перспективи інвестиційного співробітництва використовуються не в повній мірі та потребують розширення як на рівні країн, так і прикордонних областей.

Транскордонне співробітництво між Україною і Республікою Білорусь здійснюється на основі цілої низки нормативно-правових документів, зокрема:

1. Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Білорусь про співробітництво прикордонних областей від 12.05.1997 року.
2. Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про порядок перетину українсько-білоруського державного кордону громадянами, які проживають у прикордонних районах від 12.12.1998 року.
3. Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про міжрегіональне та прикордонне співробітництво від 14.11.2013 року.
4. Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про затвердження Положення про демаркацію державного кордону між Україною і Республікою Білорусь від 30.07.2014 року.
5. Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про порядок перетину українсько-білоруського державного кордону жителями Рокитнівського району Рівненської області України та Столинського району Брестської області Республіки Білорусь від 01.07 2015 року та іншими.

Протягом останніх років відбувається активізація транскордонного співробітництва в межах українсько-білоруського ТКР через функціонування єврорегіонів «Буг» (утворений у 1995 р. за участю Волинської та Львівської областей України, Брестської області Республіки Білорусь, Люблінського воєводства Республіки Польща) і «Дніпро» (утворений у 2003 р. за участю Гомельської області Республіки Білорусь, Чернігівської області України, Брянської області Російської Федерації) та Програми Європейського

інструменту сусідства та партнерства «Польща-Білорусь-Україна» на 2014-2020 рр. Основна увага зосереджується на розвитку торгово-економічної співпраці.

З 2010 року в шести прикордонних областях Гомельської та Чернігівської областей сформовано транскордонний кластер агроекотуризму «Дніпро», до якого входять сільські ради, фермерські господарства, суб'єкти малого та середнього бізнесу, туристичні фірми, заклади освіти та культури.

В основних стратегічних документах регіонального розвитку областей, що входять до українсько-білоруського ТКР, є схожі підходи до оцінки транскордонного співробітництва. В Стратегіях стійкого розвитку Брестської та Гомельської областей Республіки Білорусь на 2016-2020 рр. зазначається важливість міжрегіонального співробітництва та наголошується на використанні транскордонних ефектів в транзитній та туристичній сферах, розбудові інфраструктури []. Але в програмах розвитку цих областей спеціальних заходів щодо покращення транскордонного співробітництва не виділено.

В Стратегіях регіонального розвитку українських областей на період до 2020 року перспективи транскордонного співробітництва розкриваються у наступних завданнях:

- стимулюванні розвитку малого та середнього бізнесу та спільної підприємницької діяльності у прикордонних областях, подальшому поглибленні співпраці в рамках єврорегіонів, ліквідації інфраструктурних перешкод;
- розвитку сільських територій;
- стимулюванні розвитку туризму та рекреаційної діяльності на природоохоронних територіях, залученні коштів міжнародних інвесторів на реалізацію туристичних проектів;
- покращенні екологічної ситуації у ТКР, зменшенні надходження стоків до ґрунтових вод;
- створенні сприятливих умов для співробітництва між областями, що входять до українсько-білоруського ТКР.

Рішенням Волинської обласної ради № 25/32 від 15.05.2014 р. затверджена Стратегія транскордонного співробітництва. Для її ефективного впровадження за сприяння і фінансової підтримки (за рахунок гранту від Міністерства закордонних справ Польщі) у партнерських регіонах було створено мережу прикордонного співробітництва. Вона складається з контактних пунктів, що працюють у кожному з регіонів, що покриваються Стратегією: у Люблінському воєводстві Республіки Польща, Львівській області, Волинській області України та Брестській області в Білорусі [].

Перспективи співпраці між Брестською областю Білорусі та Волинською областю України полягають у налагодженні закупівлі у лізинг білоруської техніки, відродженні льонарства на Волині, імпорту білоруських калійних добрив. Натомість Волинь може експортувати продукцію Луцького спиртово-горілчаного комбінату та насіння сільськогосподарських культур. Білоруські інвестори зацікавлені у створенні спільних підприємств, будівництві магазинів, виробництві білизни, трикотажу. Можливе і складання на Волині тракторів невеликої потужності з білоруських деталей, випуск сільськогосподарської техніки, обладнання для меліорації тощо [].

Житомирська область та Гомельська область Республіки Білорусь підписали угоди: «Про творчу співпрацю між управліннями культури Житомирської та Гомельської областей», «Про співробітництво у сфері екології і охорони навколишнього природного середовища між Житомирською та Гомельською службами навколишнього природного середовища», «Про співробітництво між містом Новоградом-Волинським Житомирської області та містом Рогачовим і Рогачовським районом Гомельської області Республіки Білорусь», «Про співпрацю між Мозирською міською радою Республіки Білорусь та Коростенською міською радою», «Про партнерство і співробітництво між м. Мозир Республіки Білорусь та м. Овруч Житомирської області» та ін.

Співпраця Житомирської області з Гомельською областю здійснюється у добувній промисловості (видобуток граніту), хімічній і легкій промисловості,

машинобудуванні, переробці сільськогосподарської продукції, туризмі та культурі. За даними Житомирської обласної адміністрації у 2015-2016 рр. підприємства добувної промисловості перестали поставляти продукцію до Росії і повністю переорієнтувалися на білоруський ринок. На сьогодні до Білорусі експортується щебінь (Коростенській щебзавод, ТОВ «Техрозробка») та кварцит (Толкачевський горно-збагачувальний комбінат) []. У Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2020 року наголошується на необхідності спільного використання і охорони транскордонних вод, попередження виникнення надзвичайних ситуацій, вирішенні екологічних питань. В області створені і працюють спільні українсько-білоруські робочі групи по охороні транскордонних водних об'єктів.

У Програмі розвитку Рівненської області до 2017 року спеціальні заходи щодо розвитку транскордонного співробітництва не визначені. Але ведеться співпраця між українськими і білоруськими працівниками лісництв по збереженню лісових насаджень, попередженню пожеж та облаштуванню місць відпочинку.

У Київській області у Плані заходів до 2017 р. вказується на необхідність розвитку транскордонного співробітництва через популяризацію та збереження культурної спадщини Полісся, розвиток туризму.

У Стратегії розвитку Чернігівської області до 2020 року наголошується на використанні вигод транскордонного регіону. Так, з 01.08.2015 року підписана угода між Чернігівською ОДА та Міністром транспорту і комунікацій Республіки Білорусь про зниження на 35% тарифів на перевезення сільськогосподарської продукції із Чернігівської області до Білорусі і країн Балтії. Представники області приймають активну участь у Програмі територіального співробітництва «Україна-Білорусь» і реалізації спільного між Чернігівською, Брестською та Гомельською областю проекту «Річка без кордонів», спрямованого на розвиток водного туризму, популяризацію активного відпочинку []. Також прийняте рішення про співпрацю Чернігівської

та Гомельської областей про спільне виробництво тролейбусів, розвиток машинобудування спільно з холдингом «Гомельмаш»[].

На сьогодні у межах українсько-білоруського ТКР діють 27 пунктів пропуску (14 міжнародних, 5 міждержавних, 8 місцевих) і 6 міжнародних пунктів контролю, з яких: у Волинській області – 8 пунктів пропуску і 1 пункт контролю, у Київській області – 1 пункт пропуску, у Житомирській області – 3 пункти пропуску і 2 пункти контролю, у Рівненській області – 5 пунктів пропуску і 1 пункт контролю, у Чернігівській області – 8 пунктів пропуску та 2 пункти контролю [].

В цілому співпраця між Україною та Республікою Білорусь поглиблюється. За 8 місяців 2016 року товарообіг між країнами склав 2,3 млрд дол. США, що на 9% більше у порівнянні з відповідним періодом минулого року, з яких 537,4 млн дол. США – український експорт, решта 1,76 млрд дол.США – імпорт з Білорусі. На міждержавному рівні підготовлена Дорожня карта по розвитку співробітництва на 2017-2020 роки, в якій пріоритетним напрямом співпраці визначене машинобудування, зокрема виробництво тракторів, зерно- и кормозбиральних комбайнів, вагонів, будівельної та комунальної техніки.

Підсумовуючи особливості соціально-економічного стану областей, що входять до українсько-білоруського ТКР, нормативно-правове забезпечення транскордонного співробітництва між Україною і Республікою Білорусь, можна зробити висновок, що всі переваги такої співпраці використовуються не в повному обсязі. Відсутня спільна стратегія міжрегіонального розвитку та транскордонного співробітництва і комплексний підхід до вирішення проблем прикордонних областей, недостатній рівень співфінансування транскордонних проектів з боку місцевих органів влади, незадовільний стан прикордонної інфраструктури, низька ознайомленість та досвідченість агенцій регіонального розвитку і громадських організацій щодо можливостей співпраці прикордонних областей тощо.

Наявність не вирішених проблем політичного характеру та існування певної різниці у питаннях зовнішньої та внутрішньої політики країн не дозволяють розкрити весь потенціал можливостей від співпраці України та Республіки Білорусь.

Тому в нинішніх умовах одним з основних факторів активізації транскордонного співробітництва є використання можливостей фінансування проектів за рахунок коштів ЄС. У березні 2016 року Євросоюз виділив 3,3 млн євро для реалізації проектів, спрямованих на зміцнення територіального співробітництва, розширення ділових відносин між підприємствами малого і середнього бізнесу з особливим акцентом на прикордонну торгівлю. В рамках програми будуть фінансуватися також проекти захисту навколишнього середовища та обміну екологічною інформацією, проекти по енергозбереженню, спільному використанню відновлюваних джерел енергії тощо.

Також необхідно активізувати роботу в рамках уже створених єврорегіонів «Буг» та «Дніпро» і поглибити співпрацю в Програмі Європейського інструменту сусідства та партнерства «Польща-Білорусь-Україна» на 2014-2020 рр. Для цього, в першу чергу, необхідно було б розробити спільну двосторонню стратегію транскордонного співробітництва.

1. Протокол № 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами, який стосується міжтериторіального співробітництва від 5 травня 1998 року. Страсбург.

2. Мікула Н.А., Толкованов В.В. Транскордонне співробітництво: посібник. – К.: вид-во «Крамар», 2011. – 259 с.
3. Юрчак Д.В. Беларусь – Украина: 20 лет межгосударственных отношений / Д.В. Юрчак: монография. – Витебск: ВГУ им. П.М. Машерова, 2012. – 280 с.
4. Иосуб В. Торговые отношения Украина – Белоруссия: всё только начинается [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://regnum.ru/news/economy/2126448.html>
5. Транскордонна співпраця: перспективи і перешкоди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/2006820.html>
6. Державна служба статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Демографическая статистика. Официальный сайт Национального статистического комитета Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://demdata.belstat.gov.by/Search.html>
8. Безработица В Беларуси выросла до уровня 2006 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sputnik.by/society/20160226/1020436116.html>
9. ВВП Беларуси в 2015 году [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://myfin.by/stati/view/5728-vvp-belarusi-v-2015om-godu>
10. Средняя заработная плата в Беларуси [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://myfin.by/info/srednyaya-zarplata-v-belarusi>
11. Середня заробітна плата по областям України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/average>
12. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього». – Наук.редактор В.С.Кравців. – Львів, 2016. – 125 с.
13. Стратегия устойчивого развития Брестской области на 2016-2025 годы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nauka.x->

pdf.ru/17raznoe/590663-1-strategiya-ustoychivogo-razvitiya-brestskoy-oblasti-2016-2025-godi-brest-2015-oglavlenie-vvedenie-strategiya-ustoychiv.php

14. Экономика Брестской области. Официальный сайт Гомельского облисполкома [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.brest-region.gov.by/index.php/ekonomika>

15. Экономика Гомельской области. Официальный сайт Гомельского облисполкома [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gomel-region.by/ru/economy-ru/>

16. Стратегия устойчивого развития Гомельской области на 2016-2025 годы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://elib.gstu.by/bitstream/handle>

17. Статистичний щорічник. Волинь 2015. Головне управління статистики у Волинській області / За ред. В.Ю.Науменка – Луцьк, 2016. – 493 с.

18. Транскордонне співробітництво. Офіційний сайт Волинської обласної ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://volynrada.gov.ua/Cross-border>

19. Житомирщина у цифрах у 2015 році. Статистичний збірник. Головне управління статистики у Житомирській області / За ред. Г.А.Пашинської. – Житомир, 2016. – 162 с.

20. Соціально-економічне становище Рівненської області за 2015 рік. Головне управління статистики Рівненської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rv.ukrstat.gov.ua/publication/2016/publik0116.htm>

21. Економіка Київської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://invest-koda.org.ua/ekonomika_kijivskoj_i_oblasti

22. Чернігівська область [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.experts.in.ua/regions/detail.php?ID=4360>

23. Основні соціально-економічні показники Чернігівської області за січень-червень 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.chernigivstat.gov.ua/social_ekonom/zmi_2016/zmi_01_06_2016.pdf

24. Керезь Е.И. Прямые иностранные инвестиции в Республике Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://sci-article.ru/stat.php?i=pryamye_inostrannye_investicii_v_respublike_belarus
25. Свыше 60% продукции Житомирщины экспортируется в Евросоюз [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zhzh.info/news/2016-10-11-29793>
26. Представители Черниговской области приняли участие в презентации «Программы территориального сотрудничества «Украина-Беларусь» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://topnews.cn.ua/economy/2013/11/18/3314.html>
27. Офіційний сайт Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dpsu.gov.ua/>
28. Создание трансграничного кластера сельского/зеленого туризма [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://old.eurasia.by/news342.htm>
29. Украина и Беларусь расширяют торговые отношения - МЭРТ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ru.slovoidilo.ua/2016/12/23/novost/jekonomika/ukraina-i-belarus-rasshiryayut-torgovye-otnosheniya-mert>

08.02.2016.